

PLF-mytt

PERSON- och LOKALHISTORISKT FORSKARCENTRUM OSKARSHAMN

VÄLKOMMEN TILL ÅRSMÖTET

Vad är nu detta? frågar sig säkert många medlemmar, som bor långt från Oskarshamn. Tror han verkligen att man åker 10-tals mil för ett årsmöte?

Nej, kanske inte just nu. Men på längre sikt hoppas jag, och tror på, större medverkan och medinflytande från våra ca 900 medlemmar. Är vi inte redan en liten bit på väg? Med allt flera har vi E-postkontakt. En del är med och diskuterar PLF på nätet. Andra har flitig kontakt med vår hjälpsamma fråge/svar-service. Och slutligen - enkäten och dialogen om databas/Internet, som startade förra året, har gett oss en hel del medlemskontakter och synpunkter.

I förra numret inbjöds medlemmarna att motivera om föreningens inriktning och nominera kandidater till styrelsen. Gensvaret är klen än så länge, men det kommer.

I verksamhetsplanen för nästa år, som fastställs nu på årsmötet, finns uppgift om fyra föreningsmöten under nästa arbetsår. Se efter om Du inte har tillfälle att komma på något av dem, eventuellt i samkörning med annan medlem på Din ort. Men säg gärna till i förhand, om Du vill ha en pratstund med någon från svarstjänsten vid någon av datorerna. Och naturligtvis är det bra om Du har förslag till aktiviteter på våra föreningsmöten. Någon form av anbyten till exempel?

Alltså - Välkommen till Oskarshamn, nu eller vid nästa möte!

Gunnar Källenius

UR INNEHÅLLET

Kallelse till föreningsmöte.....	2
Landskapshandlingar 2.....	3-4
Novemberenkäten.....	5
Databasen.....	5
Djurhult nr 2.....	6-8
Läsövning.....	8
Bokrecension.....	9
Nya medlemmar.....	10
Demonstration av PLF:s databas.....	10
Brev från läsekretsen	11
Föreningsmötet den 13 november.....	12
Lösning till läsövning.....	12

Den lilla socknen

i Det Stora Sverige

Folket i Döderhult på 1600-talet

Gunnar Källenius har skrivit en bok om Döderhults 1600-talshistoria. Den ges nu ut av Hembygdsföreningen Oskarshamn-Döderhult, som samtidigt kan fira sitt 85:e verksamhetsår.

Boken recenseras i denna tidning och dessutom medföljer ett inbetalningskort med ytterligare upplysningar.

Den som är intresserad kan också ringa hembygdsföreningens ordförande Torsten Karlsson på telefon 0491-132 13.

Hembygdsföreningens adress är:
Box 120, 572 23 OSKARSHAMN

Kallelse

Person- och Lokalhistoriskt Forskarcentrum
håller årsmöte
lördagen den 19 februari 2000 kl. 10.00
i Logelokalen, Stora Torget 5, 2 tr., Oskarshamn

Mötesförhandlingar

Holger Kanth inbjuder till kurs i Gamleby
Ordföranden i Genealogiska föreningen, Ian Hamilton, redogör för
denna Sveriges äldsta släktforskarförenings verksamhet
samt berör olika områden för samarbete med PLF

Kaffeservering, lotteri

Det blir även möjlighet till sökning i databasen

PLF:s styrelse och uppdrag under verksamhetsåret 1999/2000

Namn	Uppdrag	Telefon	E-post
Gunnar Källenius	ordförande	0491 - 620 63	
Barbro Sander	v. ordförande	0491 - 750 30	049175030@telia.com
Kurt Stenfelt	sekreterare	0491 - 120 56	
John-Olof Dillström	kassör	0491 - 919 22	
Sam Blixt	dataansvarig	0491 - 151 28	sam.blixt@oskarshamn.se
Britt Maria Ekstrand	ansvarig för brevfrågor	0491 - 186 55	bm.ekstrand@telia.com
Irene Rudwall	ledamot	0491 - 925 68	
Birgitta Drehmer	v. sekreterare	0491 - 157 41	birgitta.049115741@telia.com
Anders Rotvikar	materielfrågor	0491 - 620 11	
Birgit Stenfelt	suppleant	0491 - 120 56	
Lars Svensson	suppleant	0491 - 841 75	
Anders Thunberg	redaktör för PLF-nytt	0491 - 766 411	anders.0491766411@telia.com

PLF-nytt, medlemstidning för Person- och Lokalhistoriskt Forskarcentrum, Oskarshamn.

Utkommer fyra gånger per år. Upplaga omkring 1100 exemplar.

Manus till artiklar och andra skriftliga bidrag sändes till

PLF, Box 23, 572 21 OSKARSHAMN.

Bidrag kan också sändas till e-postadress: **plf.oskarshamn@post.netlink.se**

Utdrag ur artiklar får göras med angivande av källa och författare.

PLF-nytt nr 53 utkommer i april 2000.

I redaktionen: Anders Thunberg (se ovan). Curt Holm och Maj Holm, 0491-138 04.

Släktforskarens källor.....

LANDSKAPSHANDLINGARNA II

Släktforskning – hembygdsforskning.

I förra numret behandlades landskapshandlingarna ur släktforskarsynpunkt, d.v.s. hur man ur dem vaskade fram personuppgifter. Vi konstaterade att materialet ur den synpunkten var svårhanterligt och måste betraktas som ett av släktforskarens sista halmstrån.

För hembygdsforskaren, som främst söker uppgifter om historisk bakgrund, ekonomiska och sociala förhållanden och levnadsvillkor för den socken, by, gård eller arbetsplats han vill studera, erbjuder landskapshandlingarna rikligt stoff.

Planläggning.

Eftersom materialet i regel är mycket svåröverskådligt måste man göra upp en plan, och följa den, när man söker i det rikhaltiga materialet. Man finner snart att varje fogde har sitt redovisningssystem, men innehållet är i stort sett detsamma för alla. Redovisningen börjar i regel med grundvalen för årets räkenskaper, jordeboken. Därefter följer avkortningarna, förbytningen, inkomster, utgifter och verifikationer samt slutligen leveransen till kronan av årets resultat.

När man orienterat sig i de olika avsnitten, kan man göra en lista på var i handlingarna man hittar intressanta delar. Därefter kan man börja att plöja igenom materialet år för år (eller t.ex. vart femte år beroende på ambitioner).

Historisk bakgrund och ekonomisk struktur.

Jordeboken tar upp alla socknens skatteobjekt, gårdar, torp, mjölkvarnar, sågkvarnar, kronofisken etc. med uppgift om deras jordnatur. Denna kan variera kraftigt, även mellan närliggande socknar. I ett fall kan huvuddelen skatteobjekt vara krono, i ett annat frälse o.s.v. Blandningen är olika från socken till socken. Detta kan ge en antydning om den historiska bakgrunden, d.v.s. vilken ursprunglig kolonisation, som varit intensivast – kronans, frälsets eller skattebönders. Ett stort antal frälsegårdar eller kyrkogods kan peka på tidigare tillhörighet till stora jordägare, som haft tidigt jordebokssystem (t.ex. Vadstena kloster). Det kan öppna möjligheter till att gå längre tillbaka i tiden i jakt efter historisk bakgrund.

Mantalsättningen och skattepersedlarnas storlek ger en ungefärlig uppfattning om objektens ekonomiska värde. Variationen i mantal är liten på den tiden, bara 1/1 och 1/2 hemman och torpen är få, men redan mot slutet av 1600-talet finns gott om hemman, som åsatts 1/4 hemman.

Skattepersedlarnas natur varierar starkt i olika delar av landet och har rötter långt tillbaka i medeltiden. De har framväxt ur kronans behov av varor och tjänster samt ur socknens förmåga att producera sådana tjänster. Redan i början på 1600-talet har de ersatts av pengar, fodernötspengar, gästningspengar, pengar för dagsverken, årliga hästar, kungshästar etc.

Det fanns emellertid skattepersedlar, som fortfarande utgick in natura. För Småland var det huvudsakligen smör, men kunde dessutom vara trävaror, skinn, hudar, spannmål etc. samt för skärgårdarna fisk. Genom att jämföra skattepersedlarnas natur med andra socknar i fogderiet kan man få fram ”sin egen” sockens ekonomiska profil.

”Näringsliv”

Förbytningen och lokala leveranser är två mycket intressanta avsnitt, som kan ge en inblick i det lokala näringslivet och i viss mån även varuflödet. Förbytningen innebar, att fogden bytte, köpte och sålde vissa skattepersedlar efter en viss redovisad taxa. Skälet var att han måste anpassa de persedlar han fått in i skatt till kronans beställningar för att t.ex. försörja Kalmar slott, militära förband, skeppsvarv, verkstäder etc. i fogderiet. Denna process berör sällan enskilda socknar direkt, men ger en bra bild av deras närmaste omvärld samt deras betydelse i den lokala ekonomin.

Den kommers och den bokföring, som fogdarna presterar i förbytningsprocessen är ganska avancerad. Fogden redovisar också fraktgods och fraktkostnader för de varor, som går ut ur fogderiet.

Om syftet är att utforska en stadskommun, t.ex. Kalmar, Vimmerby eller Västervik, är landskapshandlingarnas uppgifter och verifikationer om lokala leveranser i samband med skatteindrivningen av oskattbart värde. Man kan få fram en ganska tydlig bild av liv och verksamhet i staden, såväl när det gäller lokal förvaltning som handel och hantverk.

Vardagslivet

Det finns knappast något i landskapshandlingarna, som direkt skildrar människors vardagsliv. Men det finns mycket material, varur man kan dra slutsatser om detta liv.

I avkortningarna kan man läsa ut de allmänna problemen att tillfredsställa livets nödtröft. Där framgår vilka gårdar, som ligger mer eller mindre öde, vilka som förmedlats till lägre skattesats på grund av missväxt etc., de som måste leverera stridsfolk o.s.v. I tiondelängderna finns uppgifter som kan ge antydning om skörderesultat. Men intressantast är vissa specialredovisningar. Sådana finns för slott och borgar, hospital, kungsgårdar, kronofisken m.m. På Kalmar hospital t.ex. finns namnlistor på personal och intagna. Förplägnaden är ofta så noggrant redovisad, att man kan få en hygglig uppfattning om den tidens kosthåll. Materialet har länge använts av forskare, bl.a. Eli Heckscher, för att beräkna kaloriinnehållet i 1500- och 1600-talens utspisningsstater. Då det finns flera anstalter i landskapet kan man jämföra standarden. Kalmarexemplet ovan stämmer väl med liknande beräkningar för Jönköping.

I slottsräkenskaperna finns noggranna listor över inventarier – levande och döda. På Borgholms slott fanns t.ex. 1617 uppgifter om ”skafferiinnehållet”, där man kan se vilka mjölsorter som fanns, att speciellt öl och bröd gjordes för herrar, fogdar och svenner. All levande boskap räknas upp och specificeras i ett tjugotal olika benämningar. ”Fataburen” har ett 30-tal olika typer av persedlar, ”bohaget” ett 100-tal, färdiga produkter i verkstäder etc. ett 30-tal o.s.v.

Här får man förmodligen en ganska fullständig lista på olika bruksföremål, som användes på den tiden och med deras lokala benämningar.

För slott och borgar finns också noggranna redovisningar för utspisning av olika gästade personer, ofta med namn på gästerna. Dessa platser var viktiga övernattningsställen för alla resande av betydelse. De var säkerligen också träffpunkter för personer, som ville prata ekonomi och politik. Den omfattande gästfriheten var kostsam och det gällde att hålla ett öga på åtgång av mat och dryck. Därför den noggranna redovisningen. Sentida forskning har kunnat utnyttja dessa ofta detaljerade redogörelser för nyckelpersoners resvanor till att leta efter mönster i politiska gruppbildningar.

I Kalmar fanns en slottsträdgård, vars verksamhet redovisades i detalj, vilka kryddor som odlades, vilka frukter som skördades o.s.v. samt listor på vad som levererades till Stockholms slott, t.ex. torkad frukt och svamp!

På bl.a. Borgholms och Kalmar slott bedrevs fiske med särskild personal. Det finns redovisningar för tider, platser och metoder för fisket samt resultat.

Sammanfattning

Ovanstående är bara några exempel på lokalhistoriskt värdefullt material i landskapshandlingarna, som är en sekundär källa för släktforskare men i allra högsta grad en primär källa för hembygdsforskare för perioden ung. 1535–1635. För den som inte försökt sig på den återstår en intressant bekantskap.

Gunnar Källenius

Tjust släktforskarförening inbjuder till
”Temadag”

på Folkhögskolan i Gamleby
den 8/4 2000 kl. 8.30–16.00.

Program: Järnvägar i Tjust, Källkritik i
släktforskning, Anbyten och databaser,
Mannen som försvann m.m.

Anmäl till Holger Kanth, Esplanaden 19 A,
593 31 VÄSTERVIK, tel. 0490-148
68
eller Lars Oswald, Lysingsvägen 27,
593 53 VÄSTERVIK, tel. 0490-148 36.

Är Du intresserad av

Kurs i handstilstolkning
på distans

Ej för nybörjare

Hör av Dig
till
Redaktionen

Novemberenkäten

Vi har två gånger detta år anmodat våra nästan 900 medlemmar att svara på enkäter om att eventuellt göra databasen tillgänglig på Internet eller CD-skiva. Vi har dock inte fått så många önskemål som – i varje fall jag själv – hade hoppats. Nedan har jag gjort en sammanfattning av resultatet i ”november-enkäten”.

Fram till idag har 90 medlemmar angivit Internet som första alternativ, medan 100 hellre ville ha CD-skiva. Lika många ville kunna skriva frågor och få svar på det gamla sättet dvs brev eller Epost. Totalt har nära 300 medlemmar av våra nästan 900 med-

lemmar besvarat enkäten, övriga är tydligen inte heller så angelägna till att göra förändringar av rutinerna.

Jag hade själv, som sagt väntat mig ett mycket större intresse för att kunna använda Internet eller CD-skivor, men våra medlemmar är tydligen inte beredda för detta ännu. Om intresset ökar är mitt förslag att vi kommer att göra ytterligare enkäter under detta år. Jag har fortfarande en dröm att alla databaser och dylikt, som kan vara till hjälp för släkt- och hembygdsforskare, skall vara tillgängliga på Internet och/eller CD. Detta gäller även originalhandlingar och kartor.

Sam Blixt

DATABASEN

Antalet poster i databasen den 14 januari 2000 är 3 005 723

Förändringar sedan föregående PLF-nytt framgår av följande

Församling	Sock.kod	Födda	Vigda	Döda	Infl.	Utf.	Husförhör
Mönsterås	(MÖN)	1726-1927		1726-1944	1898-1899 1911-1913	1886-1896 1911-1913	1906-1920
Lönneberga	(LÖN)	1844-1929					
Djursdala	(DJU)						1832-1838 1838-1844
Södra Vi	(SVI)	1716-1929	1723-1929	1716-1929	1827-1929	1827-1929	
Västervik	(VVK)				1861-1894	1882-1884	
Blackstad Dalhem Gamleby	(BLA) (DAL) (GAM)	1850-1929	1689-1929	1687-1929	1895-1904 1895-1929 1895-1930	1895-1904 1895-1929 1895-1929	
Gladhammar	(GLA)		1659.1926	1633.1705 1707-1926			
Hallingeberg	(HAL)				1806-1833 1895-1900	1895-1900	
Lofta Loftahammar Odensvi	(LOF) (LOH) (ODE)		1633.1925		1833-1930 1860-1894 1895-1915 1926-1930	1833-1930 1850-1894 1895-1930	
Ukna Västrum	(UKN) (VÄS)				1841-1862 1895-1927	1841-1868	
Arby	(ARB)	1701-1928	1898-1928				
Gärdslösa Runsten	(GÄL) (RUN)	1737-1920 1815-1844	1738-1920 1815-1844	1738-1920 1815-1897			
Oppeby Tjärstad	(OPP) (TJÄ)	1895-1925		1920-1928			
Hässleby	(HÄS)	1879-1894	1880-1894	1874-1894	1874-1894	1892-1896	
Alseda	(ALS)			1851-1857 1885-1894	1851-1858		
Fröderyd	(FRY)			1900-1920			1920

Anbyttardag lördagen den 15 april 2000 i Studieförbundet Vuxenskolas lokal, Storgatan 50, Tranås.
Förfrågningar: 0140-31 15 60 eller 0381-129 84.

Djurhult nr 2 1/1 mtl frälse, Djurhultsmåla

Curt och Maj Holm avslutar här sin redogörelse för Sörviksroten genom att berätta om Djurhult nr 2 1/1 mtl frälse, Djurhultsmåla.

Ägare

Denna gård tillhörde *Nils Rynings* (död 1578) landbogods, som inom Stranda härad omfattade sju gårdar. Hans söner delade arvet och Djurhult nr 2 tillföll sonen *Olof Ryning* (död 1589). Senare gick gården ur släkten och ägdes vid 1600-talets mitt av *Carl Sabelsköld* (död 1663). Dennes son, *Jöns Sabelsköld* (död 1696) pantsatte hemmanet till *Olof Nilsson Höök*, vars mågar *Börje Kyhlberg* och korpralen *Johan Kyhlberg* år 1693 fick fastebrev på gården. a av Djurhult nr 2 ägdes av Olof Hööks dotter *Rebecka*, som år 1708 pantsatte sin del till kronofogden *Peter Collin*.

Olof Nilsson Höök var borgare i Calmar och handelsman vid "Viken" dvs Döderhultsvik, där han

enligt tingsprotokollen från 1672 hade en bod vid lastageplatsen. Hans hustru, Ingeborg, var dotter till en annan handelsman vid Viken, Olof Jonsson Knap. Jöns Sabelsköld pantsatte sitt hemman Djurhult nr 2 till Olof Höök för 500 daler silvermynt. Höök och hans hustru dog båda år 1686. Han var då 67 år och hon 48 år.

Kapten Per Hemmingsson Brun var inblandad i arvsskiften efter Höök. Studenten Jacob Lysander representerade hustruns arvingar. År 1687 den 8 oktober inprotokollerade Olof Nilsson Hööks arvingar vid tinget en obligation på Jacob Sabelsköld, som pantsatte det ograverade hemmanet Djurhult (500 daler silvermynt och 6 % ränta). Vid tinget år 1690 begärde Kyhlberg laga värdering av hemmanet.

Vid tinget 1692: *Salig Olof Hööks arvingar mot ryttmästare Jöns Sabelsköld om dennes skuld på 500 daler med frälsehemmanet Djurhult i pant.*

Värdet fastställdes av lagförare Aspegren och två nämndeman till 300 daler. Hööks arvingar kunde

alltså nu få fastebrev. Sabelsköld stretade emot förebärande vissa inkomster de haft av Djurhult och som borde räknas in. Han fick dilation ett år. Året därefter fick Kyhlberg laga fasta på gården med dilation för viss oklarhet.

År 1698 besvärade sig Olof Hööks dotter Rebecka genom rådmannen i Vimmerby, Henrik Wetterberg, över sina svågrar Börje och Johan Kyhlberg, som utan hennes vetskap tagit ut fasta på Djurhult år 1693. Kyhlbergarna ålades att till nästa ting med inventarium visa Rebeckas del i arvet. Efter genomgång av förhistorien fann rätten att Kyhlbergarna inte handlat i hennes intresse,

Carl Sabelsköld 1590–1663 gift med	1. Magdalena Strang	död 1628	
	2. Ingeborg Rosenstråle	" 1674	
Barn: Ingeborg, död 1711, gift 1678 med Anders Tornerfeldt	"	1702	
Jöns,	" 1696, "	med 1. Marta Stråle af Ekna	" 1678
		2. Anna Stråle af Ekna	" 1714

Jöns fick en son: Carl Sabelsköld 1666 gift med Elisabeth Dureus.

Olof Nilsson Höök var gift med Ingeborg Andersdtr och hade åtminstone tre syskon:

Per Nilsson, handelsman vid Viken

Nils Höök, länsman i Tuna

en syster gift med Mattias i Malgult.

Olof Nilsson Höök hade flera barn såsom:

Rebecka Olofsdotter

Maria Olofsdotter gift med Gabriel Nilsson 1684

Carin

? Olofsdotter gift med Sven Nilsson

? Olofsdotter gift med Johan Kyhlberg, fick dottern Chirsten död 1690

? Olofsdotter gift med Börje Kyhlberg, fick följande barn:

Karl född 1690 död 1690

Chirsten " 1692 "

Kerstin " 1694 " 1694

Zakarias " 1695 " 1696

Margareta " 1698

medan hon var omyndig och inte kunde tala i egen sak. Hon skulle ha tredjedelen av kapitalet från Djurhult. I samma mål år 1700: Utslag beträffande executionen av tidigare domslut. Senare: Hovrätten stadfäster häradsrättens dom.

År 1689 lånade Rebecka ut 800 daler kopparmynt till Sylvester Calman och 1708 pantsatte hon sin tredjedel av hemmanet till Peter Collin.

Brukare och andra boende på gården

Djurhultsmåla brukades år 1600 av *Sven*. Han efterträddes redan år 1602 av *Måns*, som bl a var nämndeman. Måns var gift med *Britta*. Tillsammans skötte de gården till Måns död någon gång efter år 1620, då Britta fortsatte några år tillsammans med sonen *Jon*, vilken år 1629 helt hade tagit över ansvaret för jordbruket.

Två, tre år före Måns död brann gården, vilket säkerligen medförde stora ekonomiska nackdelar. De närmaste åren därefter betecknade Måns som "hus-arm".

År 1635 hette bonden *Ebbe*. Han var då 60 år gammal. 1642 övertogs gården av *Sven*, som 1655–56 drev jordbruket tillsammans med *Per*, troligtvis en son. Per begåvades med åtminstone två söner, år 1654 *Jon* och 1657 *Per*.

I början av 1660-talet tillträdde *Olof*, som var nämndeman. Efter honom kom år 1670 *Bengt*. Denne följdes år 1679 av *Olof Jonsson*. Han var sexman och rotemästare i södra fjärdingen för "lilla stugans förfärdigande". Gården sköttes i huvudsak av familjen, men under några år på 1680-talet hade *Olof* en piga anställd. *Jonsson* brukade gården en bit in på 1700-talet.

Abraham 70 år samt den fattige *Sven* troligtvis med hustru var boende på Djurhultsmåla år 1686.

Olof Jonssons barn:

Ingeborg gift med 1. Per Persson, Runnö år 1685
2. Lars Larsson, Sandshult

Elin född 1683 död 1690

Carl " 1689 " 1690

Per " 1691 " 1696

Elisabeth " 1685

Jöns " 1691

Kirsten gift med Anders Olofsson, Fagereke

Knektar, ryttare, båtsmän

Knekten Nils tillhörde år 1614 *Sven Håkanssons*

gemena knektar och befann sig då i Ryssland. *Jon Månsson* fanns med på utskrivningslängd år 1630 och tillhörde då *David Drummonds* kompani. Han var med *Drummond* i Stettin år 1632. År 1636 var *Jon* hemma välbehållen. Tre år senare var han knekt i *Erik Nilssons* kompani. Mönstrade i Jönköping?

Erik Nilssons kompani mönstrade först 1632 med folk från Handbörd och Stranda samt fick tillskott 1635 och 1639. Rekryterades juni 1639 och augusti 1640 med bl a "understuckne" från Kronoberg (dvs "utomstående" som stuckits in i kompaniet).

I krigsfolksjordebok från 1680-talet hade *Djurhult* nr 2 båtsmanshållet nr 113.

Vid prosteting år 1686 bestämdes att ordinarie båtsmän ger påskören 2 öre silver, antingen de är hemma eller borta, men inga dagsverken för sig och sina hustrur. Inget tionde för den åker de njuter av från roten, men brukar de gård, ger de som bonde. Inget för hustrus kyrkogång. Fördubblingsmännen ger 1 öre silver och ett dagsverke som ogift och två som gift. Detta står att läsa i kyrkoräkenskaperna.

Enligt militärjordebok 1693 hette ordinarie båtsman *Måns Svensson Lustig* och fördubblingsmannen *Elias Månsson Pik jäml kungl kammarekoll*.

Kvarnar

Djurhultsmåla hade en skvaltkvarn vid Smältesjön. Den kunde brukas något vår och höst, så att man kunde mala sin säd. Dammen låg på frälsemark och tre mil från odalkvarn. Vidare fanns en sågkvarn sk skvaltekvarn i Smälteström på *Kyhlbergs* ägor. Avståndet därifrån till odalkvarn var fyra mil. Timmer för sågning fanns på ägor.

Ur domböckerna

Tingsprotokoll Stranda härad 26 och 27 september 1684 i Harstorp.

Olof Nilsson Höök, *Döderhultsvik*, miste under förledne krigstiden en tunna salt, som *Lars* i *Djurhult* själv, eller genom sina barn, *Jöns Larsson* och *Cecilia Larsdotter stulit*. *Höök* begär att det avstraffas, så mycket mera som denna tjuvnad är begången på hans egen skuta i *Stora sjön* å (crono). *Lars* måste efter mycket "mundhriifwande" bekänna att han gjort det medan folket höll vakt i *Stångehamn*. Han skall betala tillbaka salttunnan med 6 daler, böta trefalt med 18 daler och sedan kpl (kyrkoplikt).

Lars i *Djurhult* mot *Kerstin Börjesdotter* i *Nötösund*, som beryktat honom för att på lastageplatsen *Döderhultsvik* ha stulit två "hästaklöfwne gods" från

Gabriel Nilsson i Tjuståsa. Olof Nilsson Höök vittnade att hans måg Gabriel Nilsson ingenting har mist. Kerstin Börgesdotter, som byggt anklagelsen på hörsägen, bötar.

Tingsprotokoll Stranda härad sommaringet 28 juni 1688

Gabriel Nilsson, gift med Olof Hööks dotter Maria, gav 3:e gången uppbud på Djurhult. Gabriel och hans bror Sven var köpmän i Döderhultsvik. År 1684 bodde Gabriel i Tjuståsa, men tycks senare ha flyttat till Nynäs. Han fick år 1689 häradsbevis på att han inte sålde öl eller brännvin på Nynäs.

Tingsprotokoll Stranda härad 31 januari 1695 i Ålem

Rusthållare Per Svensson på Eckerhult har stora skulder till salig Olof Nilsson Höök, som Börje Kyhlberg kräver. Per får avbetalning på tre år, vilket beviljas, ”så att rusthållet icke ruineras och

rustningen dymedelst till KMT tjenst ej kan underhållas”. (Av handlingarna framgår, att den som red för Eckerhult tjänstgjorde i fält åren 1680 och 1681).

Tingsprotokoll Stranda härad 1690

Olof fick svara för bygge på ”tvistemarken” mellan Kyrkeby och Djurhult. Målet uppsköts dock ”tills saken blivit lagligen avgjord”.

Tingsprotokoll Stranda härad 27 juni 1699 i Hars-torp

Befallningsman Anders Michellson mot Joen i Djurhult och Joen i Pungamåla för ett lispund vax, som han skickat med dem till Stockholm att försälja, men som han inte fått betalning för. Joen tillstår att han sålt 18 skålpund för 5 daler koppar, vilka han levererat till Bagges bokhållare Lötman mot qvitto, men kan inte uppvisa det. Joen åläggs att ”förnöja” befallningsmannen för vaxet och sedan söker Jon ”till man det bästa han gitter”.

Läsövning

Lösningen finns på sidan 11

Efterlysning

Finns det någon, som forskar på eller känner till min mormors släkt, Åström i Fagerhult och Högsbytrakten? Min mormor hette Emma Christina Svensson född Åström i Fagerhult 1855-12-01. Hennes far var Josef Åström född 1822-09-01 i Nyanäs Sadeshult.

Josefs far hette Peter Jaensson Åström född 1775-05-30. Josef var skolmästare i Sadeshult.

Tacksam för hjälp!

Ruth Emanuelsson
Svanevägen 34
222 29 LUND
Telefon och fax
046 12 06 70

Förmyndarskapet mellan underskriften försändes af Petrus Hansson Johansson från Hars-torp, från den 31 December 1898. och till den 31 December 1899.

<i>Skulder</i>	<i>Skulder</i>
<i>Debet</i>	<i>Kredit</i>
<i>Behållning från föregående år 1652 00</i>	<i>Betalt för Joesons uppskott enligt kvittot af den 31 December 1898 49</i>
<i>Est av ränta för 900 kronor efter 4% 36</i>	<i>förmyndarskapet 2</i>
<i>Est för 255 kr 20 öre efter 5% ger 12 75</i>	<i>till bokhållaren för granskning ... 48</i>
<i>Summa 1603 95</i>	<i>för denna betalkonung i tvän stämpel 80</i>
	<i>Summa utgifter 51 70</i>
	<i>Behållning till nästa år ... 1152 02</i>

*Hars-torp den 31 December 1899
Petrus Johansson*

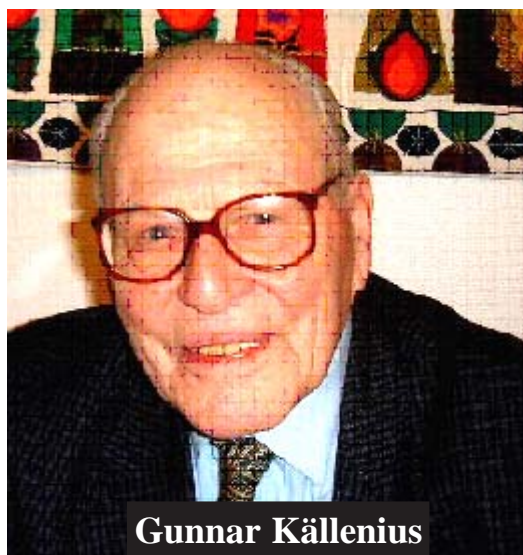
*Granskad och godkänd i uttyg
Den 17/1 1899
af följande*

Den lilla socknen med den stora historieskrivningen

Döderhults socken har alltid varit en socken i skymundan, en socken som kommit i kläm mellan de rikare och mäktigare socknarna i både norr och söder. Den officiella historieskrivningen omnämmer sällan händelser, som utspelats i detta fattiga och för centralmakten tämligen ointressanta område. Det innebär, att de historiska källor, som berättar om händelser utspelade just här, kan vara svåra att finna. Det krävs stor skicklighet, mycket tålamod och ett nästan övermänskligt engagemang för att kunna vaska fram de rester, som finns kvar av bygdens historia.

Under mina år som medlem i PLF har jag till min glada överraskning funnit, att det finns ett ovanligt stort intresse för lokal historia i den forna så eftersatta regionen. Flera forskare arbetar ihärdigt var och en på sitt projekt och presenterar beundransvärda resultat, som framtidens historieintresserade svenskar måste mottaga med tacksamhet. Kronan på verket, på allt detta forskningsintresse, har nu lagts fram i form av en bok på drygt 370 sidor. Den är skriven av Gunnar Källenius och har som titel *Den lilla socknen i Det Stora Sverige. Folket i Döderhult på 1600-talet*.

När man läst boken förvånas man över den detaljrikedom, som författaren lyckats plocka fram ur arkiven. Finns det verkligen så mycket bevarat från denna lilla socken enbart från 1600-talet? Här kan man läsa om byar och gårdar, sockeninwånare av alla de slag, skatter, som var ovanligt betungande i detta sekel av krig, lag och rätt, brott och straff, tro och vantro och mycket annat. Den som är ute efter konkreta fakta har en guldgruva att ösa ur. Det är ett långt livs erfarenhet, som gjort det möjligt för författaren att hitta alla källor och läsa de ofta svårtydda texter, som gjort denna bok möjlig. Någon enstaka person, som besökte Döderhult på 1600-talet, har lämnat sin beskrivning av socknen, centralmakten och dess ämbetsmän började utöka kontrollen även i perifera trakter och lämnade rapporter och protokoll till eftervärlden. Det finns naturligt-

Gunnar Källenius

vis kyrkoböcker, domstolsprotokoll och skrivelser från militära myndigheter att hämta uppgifter ur. Den som vet var man ska söka, kan hitta mer än man tror. Därför är boken också en lärobok i konsten att hitta källorna. Här finns goda råd till andra, som vill skriva sockenhistoria.

Det som gjorde störst intryck på mig var emellertid de levande människor av kött och blod, som jag fick möta i boken. Det behövdes inte mycket fantasi

för att sätta sig in i 1600-talsmänniskas verklighet. Ofta är det naturligtvis de hårda villkor, som den tidens människor levde under, som griper läsaren. Kraven från myndigheterna var stora, och inom lagstiftningen gällde fortfarande Mose lag. Det innebär att äktenskapsbrott och sexualbrott bestraffades orimligt hårt, ofta med döden.

Allt är emellertid inte bara elände. Ibland kan människoödena ha ett stänk av humor över sig. När kyrkoherden i Döderhult, Magnus Nicolai, dog 1656, efterlämnade han bl.a. en hustru, som måste försörjas. Det förväntades då att den nye tilltänkte prästen, Jonas Lacusinius, skulle gifta sig med henne och på så sätt befria socknen från en ekonomisk börda. Eftersom Lacusinius var angelägen om prästtjänsten, hamnade han i en prekär valsituation. Som tur var hade änkan en ung dotter, som var villig att gifta sig med den nye prästen. På så sätt kunde problemet lösas till allas belåtenhet. Socken fick en ny präst, som försörjde den tidigare prästens efterlevande, och den nye prästen fick både en hustru och en svärmor till sitt nya hem.

Jag gratulerar Hembygdsföreningen Oskarshamn-Döderhult, som har fått äran att ge ut denna förnämliga historiebok. Den är av intresse inte bara för invånarna i Oskarshamns kommun. Den innehåller så många allmängiltiga uppgifter, som berör tillståndet i hela landet, att varje historieintresserad måste kunna läsa den med stor behållning. Den lilla socknen har fått en historieskrivning, som är ett föredöme för övriga regioner i hela Sverige.

Anders Thunberg

Nya medlemmar i PLF

Nr	Namn	Postadress	Postnr Postort	Telefonnr
1347	Lena Ullén	Industrigatan 2, 2tr	234 36 LOMMA	040-41 16 91
1348	Roland Tompowsky	Prästakullegatan 21	432 37 VARBERG	0340-927 54
1349	Gösta Rosander	Öhnellgatan 21	392 30 KALMAR	0480-270 65
1350	Conny Gustavsson	Tors Gränd 3	385 32 TORSÅS	0486-108 30
1351	Sven-Olof Tuveesson	Storgatan 99	577 34 HULTSFRED	0495-108 46
1352	Åke Gadler	Lantmannavägen 9	342 35 ALVESTA	0472-472 07
1353	Sigvard Andersson	Västerlidsvägen 3	590 96 ÖVRUM	0493-532 05
1354	Sune Axelsson	Rödmosa	570 80 VIRSERUM	0495-306 02
1355	Ingemar Goliath	Holmbodavägen 79	192 77 SOLLENTUNA	08-754 30 03
1356	Bo Rosén	Tunnbindargränd 14	129 42 HÄGRSTEN	08-646 06 97
1357	Ruth Emanuelsson	Svanevägen 34	222 29 LUND	046-12 06 70
1358	Rosie Raismaa	Forshult, Toppehult	572 93 OSKARSHAMN	0491-610 44
1359	Johanna Rydja	Kungsklippevägen 19	141 40 HUDDINGE	08-774 29 20
1360	Torbjörn Andersson	Norrbackavägen 6	572 32 OSKARSHAMN	0491-107 73
1361	Christer Smedberg	Sjösalavägen 89	124 55 BANDHAGEN	08-749 64 70
1362	Bo Wretman	Stålvägen 7	597 50 ÅTVIDABERG	0120-357 76
1363	Åke Ågren	Rydsvägen 266	584 39 LINKÖPING	013-17 31 30
1364	Bernt Hagman	Högemåla 1164	382 94 NYBRO	0481-210 69
1365	Elisabeth Blomdin	Alvägen 22	186 70 BROTTBY	08-512 415 17
1366	Owe Streger	Kyrkogatan 15 A	579 33 HÖGSBY	0495-212 34
1367	Rolf Frostensson	Törevägen 10	384 40 ÅLEM	0499-225 02
1368	Marianne Tornfalk	Lotsgatan 3 A	414 58 GÖTEBORG	031-24 93 44
1369	Ingalill Larsson	Nygatan 7	574 33 VETLANDA	0383-107 37
1370	Daniel Rydja	Kungsklippev.19 1 tr.	141 40 HUDDINGE	08-774 29 20
1371	Lennart Isaksson	Storgatan 76	382 34 NYBRO	0481-143 41
1372	Bo Karlsson	Syrénvägen 19	572 31 OSKARSHAMN	0491-191 00
1373	Lena Eriksson	Glimsta 43	824 92 HUDIKSVALL	0650-253 33
1374	Margit Wassgård	Jakobsgatan 33C	724 64 VÄSTERÅS	021-14 96 34
1375	Arne Edgren	Koppargatan 3 B	577 30 HULSFRED	0491-650 75
1376	Gustaf von Gerten	Högbergsgatan 26 B	116 20 STOCKHOLM	08-643 96 62
1377	Per Gustaf Kronstand	Glansbaggevägen	444 46 STENUNGSUND	0303-77 13 39
1378	Ingvar Nore	Fågelstensvägen 42	437 40 LINDOME	031-99 18 89
1379	Inger Nilsson	Ådalagatan 8	582 26 LINKÖPING	013-14 12 93

33 nya medlemmar sedan förra utgåvan av PLF-nytt. Vi hälsar dem välkomna.

Demonstration av PLF:s databas

Sam Blixt demonstrerade PLF:s databas vid Vimmerby-Hultsfreds Släktforskarförenings "Öppet Hus" på Hultsfreds bibliotek lördagen den 20 november 1999. En hel del av besökarna fick hjälp med att hitta sina förfäder med hjälp av databasen och olika CD-skivor samt Internet.

Onsdagen den 12 december berättade Sam Blixt om ortnamnet Bockara under sju sekler, på Petter Larsgården, Bockara. Han hade även tagit fram familjeuppgifter om Anders Peter Larsson, Libbershult, Mörlunda, som hade givit åt hembygdsgården. Sam demonstrerade också PLF:s databas och visade hur han hade fått fram uppgifterna om denne Anders Peter Larsson, hans 1:a och 2:a hustru samt deras barn. Arrangör för denna träff var Bockara SPF.

**Dags att betala medlemsavgiften i PLF för år 2000.
Vi bifogar ett inbetalningskort.**

Brev från läsekretsen

På ett mycket föredömligt sätt får PLF:s medlemmar del av databasens utveckling genom listorna som sändes ut med medlemsbladet. Men det är också önskvärt att andra forskare får veta vilka församlingar som är kartlagda, dels för att utnyttja registret och dels för att undvika dubbelregistrering/dubbelarbete. Släktforskarförbundet har sedan 1992 sökt samla i en förteckning de upplagda och offentliga registren. Det är besvärligt därför att flertalet inte svarar på förbundets förfrågningar. Carl Szabad har i år gått igenom förbundets förteckning, rättat och kompletterat den, och därför finns flertalet register kartlagda. Förteckningen tillhandahålls på mikrokort. PLF:s register är givetvis med. I Göteborg finns föreningen Släktdata, som också arbetar med register, och dess arbeten är med i Släktforskarförbundets registerförteckning, men med en väsentlig skillnad i jämförelse med PLF: Släktdata tar även med vem som utarbetat registret (och därmed vart man skall vända sig om man vill ha fler uppgifter eller kompletteringar). Det är önskvärt om motsvarande uppgift kunde finnas med för PLF:s register.

Det finns två som var för sig kartlagt många församlingar, nämligen Mari-Anne Olsson i Huddinge

- som ställt sitt material till PLF:s förfogande - och Martin Persson i Uddevalla, som lämnat sitt till Släktdata. I förteckningen står Persson för register i 29 församlingar, men Olssons namn förekommer inte alls. Det är inte rättvist mot Mari-Anne. Som den nitiska renskrivare som hon är, bör också hennes namn finnas. Jag är införstådd med att PLF har flera forskare, som tillsammans gjort vissa register, men någon måste väl vara den ledande. Den som gjort själva renskriften är väl förtjänt av att få sitt namn med.

Den direkta anledningen till dessa rader är egentligen en annan: på släktforskarförbundets stämma förelåg bl.a. en motion om att dess registerregister skulle ges ut på papper, ev. i en bok tillsammans med kyrkobokföringshistorik, och om detta är genomförbart är det - enl. min mening - viktigt att även namnen på PLF:s registratörer kommer in.

Min förhoppning är alltså, att PLF till släktforskarförbundet kompletterar sin registerförteckning. Det bör också ses som en uppmuntran till de flitiga arbetarna.

Uddevalla 1999-10-21
Nils Marelius

Ang. fråga i PLF-nytt Nr 51 om socknens rätt att lägga beslag på fattighjons egendom

Ett tydligt svar på Gösta Larssons fråga lämnas i Kongl. Maj:ts Förordning angående Fattigvården i Riket, Gifven Stockholms Slott den 13 juli 1853.

§9 I denna förordning lyder: "Då någon intages i fattighus eller till full fattigförsörjning emottages, skall allt, hwad personen då äger, tillfalla Fattigvården, hwars Styrelse har oinskränkt rätt att det använda. Om någon egendom sedermera tillfaller fattighjon, ware lag samma, därest icke Fattigvården för hjonet då upphör."

En innehållsrik översikt av fattigvårdens historia ges i 2:a upplagan av Svensk uppslagsbok (ca 3 sidor om den svenska fattigvården). Enligt denna översikt fick Sverige en enhetlig och uttömmande lagstiftning genom 1847 års fattigvårdsförordning. 1853 års förordning innebar inga väsentliga förändringar.

Nästa förordning från 1871 innebar större förändringar. §36 innehåller motsvarande bestämmelse och

1:a momentet där lyder: "Fattigvårdssamhället är berättigadt att af den egendom, som tillhör någon, då han kommer i åtnjutande af fattigvård, eller honom sedermera tillfaller, i den mån fattigvårdsstyrelsen icke finner skäl till eftergift, erhålla gottgörelse ej mindre för lemnad fattigvård än äfven för hemsändnings- eller begrafningskostnad, när sådan ifrågakommit."

1871 års förordning ersattes av 1918 års fattigvårdslag, som i sin tur ersattes av 1956 års lag om socialhjälp.

Tord Jonsson

Upprorsmän i Småland

Nils Dacke är populär i Småland. Det finns exempel på en hel rad upprorsungar i Kalmar län under 1500-1600-talen, t.ex. i Södra Möre och Högsbytrakten. Har Du några lokala detaljer. Hör av Dig till

Redaktionen.

Vid föreningsmötet den 13 november berättade Roger Axelsson från Stockholm om Digerdöden i mellersta Kalmar län. Här ger Kurt Stenfelt ett referat av detta föredrag.

Föredragshållaren började med en kort orientering om pestens medicinska förlopp. Man talar om tre former böldpest, lungpest och blodpest, varav de två senare ofelbart ledde till döden.

Sjukdomen, som lär ha kommit från Kina på 1330-talet, följde i stort sett de stora handelsvägarna och nådde i mitten av 1300-talet Europa och då även vårt land.

Till synes drabbade smittan både fattig och rik, men kanske var skogsbygdernas fattigfolk de mest utsatta. Föredragshållaren påpekade, att källorna till kunskaper om hur olika bygder drabbades är ytterst bristfälliga.

Katolska kyrkan levde högt på tesen om Guds straffdom, som nu drabbade människorna, och lidandet avspeglar sig i den kyrkliga konsten och krucifixen.

Genom att studera frekvensen av donationer till kyrkor och kloster, kan man iakttä en tydlig stegring 1350, 1360 och 1369. Den besuttne kunde alltså försäkra sig om sin själs salighet genom gåvor och testamenten och påvisar alltså för oss, att pesten drog fram genom bygden. Roger Axelsson påpekar, att topparna 1360 och 1369 har, enligt forsk-

ning, sin grund i att pesten återkom, vilket tidigare var okänt här i Sverige. Sjukdomen härjade igen här i Sverige 1414 (drottning Margareta dog ju i pesten 1412 i Tyskland).

Man kan med fog anta, att ca halva befolkningen dog utan att för den skull spekulera i antalet personer, vilket är vanskligt enligt Roger. Det blev brist på arbetskraft och många ödegårdar. Driftiga stormän kunde därför tillskansa sig egendom och skapa stora godscomplex. Harald Skubbe, ingift i frälseätten Bååth, bildade Älghultsgodset i S:a Vi omfattande 30–35 gårdar 1399, och detta var intakt in på 1500-talet.

En tysk, Ruska, från Rugen gifte 1336 in sig i ätten Puke och bosatte sig på godset Bråhult i Kristdala.

Pergamentbrev, donationer och skapandet av stora godscomplex i bördiga områden ger alltså en viss inblick i de lokala förhållanden, som blev följden av Digerdöden.

Vad man kan förstå av Roger Axelssons föredrag är, att källorna till inblick i 1300-talet på lokal nivå är få och knapphändiga.

Lösning till läsövningen

Förmyndarberäkning mellan undertiknad förmyndare ock Gossen Karl Albin Johansson från Stenatorp, från den 31 December 1892, ock till den 31 December 1893.

	Kr öre		Kr öre
Debbet		Kreddet	
Behalning från föregående år	1155 20	Betalt för Gossens uppfostran enligt Kuntrakt af den 31 December 1892	49
Ett års ränta för 900. kronor efter 4 %	36	förmyndarens arfvod till Godemannen	2
Dito för 255 kr: 20 öre efter 5 % gör	12 75	1203 95 för granskning för denna räkning i tvene exemplar	25
Summa		Summa utgifter	51 73
		Behalning till nästa år	1152 22

Kilatorp den 31 December 1893
Gustaf Johansson

Granskad och godkänd Intygas
Qvide den 19/2 1894
Aug. Johanson

Frågor på databasen sänds till

PLF, Box 23, 572 21 OSKARSHAMN

Tel. Arbetsstugan 0491-153 82

E-post: plf.oskarshamn@post.netlink.se

Kostnader för brevfrågor.

Vi tar **20 kronor per svar** enligt det särskilda frågeformuläret eller för brev med max fem frågor.

Vi tar **40 kronor för samma tjänster** till icke medlemmar.

Sänd också med ett **frankerat svarskuvert!**

Avgifterna för svar på brevfrågor kan sändas in via postgiro eller på annat sätt.

Ange på frågeblanketten Du sänder in, vilket av betalningssätten som använts. Om pengarna sänds via postgiro, så meddela på talongen, vad pengarna är avsedda för.

Det kan ibland uppstå missförstånd om detta.

**Nästa nummer av PLF-nytt
kommer ut i april.**